

УДК 94(477): 94(47+57) «20/21»

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-7\(25\)-1433-1445](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-7(25)-1433-1445)

Опанасюк Тетяна Анатоліївна кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. Степана Бандери, 12, м. Рівне, 33000, тел.: (096)778-10-62, <https://orcid.org/0000-0001-8836-4973>

Кузьма Тетяна Миколаївна кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. Степана Бандери, 12, м. Рівне, 33000, тел.: (097) 645-91-96, <https://orcid.org/0000-0001-6761-4873>

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА ЯК КАТАЛІЗАТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ІСТОРИЧНИЙ ТА СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ

Анотація. Однією з найважливіших проблем сучасної політики та міжнародних відносин є російсько-українська війна, яка впливає на безпеку та стабільність в Європі. Війна також завжди впливає і на ідентичність суспільства, зумовлюючи складні суспільні процеси та зміни.

У статті розглядається вплив російсько-української війни на формування української національної ідентичності. Автори аналізують історичні передумови та сучасні тенденції розвитку національної свідомості українців у контексті агресії з боку росії. Особлива увага приділяється політичним, соціальним та культурним аспектам цього процесу, а також ролі війни у зміцненні національної єдності та ідентичності. Автори акцентують увагу на тому, як криза сприяє згуртуванню суспільства та формуванню єдиних цінностей і цілей. Дослідження базується на аналізі історичних документів, сучасних досліджень та соціологічних опитувань.

Встановлено, що національна ідентичність в Україні є складним і мінливим явищем, яке формується під впливом різноманітних чинників. Формуванню української національної ідентичності сприяли різні історичні події, такі як боротьба за незалежність, трагічні етапи, а також культурні та мовні особливості. Особливу роль у формуванні української ідентичності відіграли події, пов'язані з Революцією Гідності та подальшою агресією росії, що об'єднали громадян у захисті своєї країни.

Автори прийшли до висновку, що українська національна ідентичність є динамічним явищем, яке виникає в результаті взаємодії різних чинників і продовжує еволюцію в умовах сучасності, сприяючи утвердженню самобутності та гордості за націю. Вона також виявляється у прагненні збереження та розвитку мовної та культурної спадщини. Путінська агресія, яка мала за мету остаточно вирішити національно-історичне українське питання, посприяла завершенню еволюції невизнаної української політичної ідентичності в українську політичну унікальну ідентичність і націю. Путін прагнув знищити українців, але замість цього значно посилив їхню ідентичність та зміцнив державу. Це веде до зменшення впливу росії та справжнього народження української нації на шляху до Європи.

Ключові слова: ідентичність, російсько-українська війна, національна ідентичність, нація, самоідентифікація, безпека.

Opanasiuk Tetiana Anatolyivna Candidate of Historical Sciences, Associate Professor at the Department of International Relations, Rivne State Humanitarian University, St. Stepan Bandera, 12, Rivne, 33000, tel.: (096) 778-10-62, <https://orcid.org/0000-0001-2285-0543>

Kuzma Tetiana Mykolaivna Candidate of Historical Sciences, Associate Professor at the Department of International Relations, Rivne State Humanitarian University, St. Stepan Bandera, 12, Rivne, 33000, tel.: (097) 645-91-96, <https://orcid.org/0000-0001-6761-4873>

RUSSIAN-UKRAINIAN WAR AS A CATALYST FOR NATIONAL IDENTITY: HISTORICAL AND CONTEMPORARY CONTEXT

Abstract. One of the most pressing issues in modern politics and international relations is the Russian-Ukrainian war, which affects security and stability in Europe. War also impacts societal identity, prompting complex social processes and changes.

The article examines the influence of the Russian-Ukrainian war on the formation of Ukrainian national identity. The authors analyze historical preconditions and contemporary trends in the development of Ukrainian national consciousness in the context of Russian aggression. Special attention is given to the political, social, and cultural aspects of this process, as well as the role of the war in strengthening national unity and identity. Authors emphasize how a crisis contributes to the unification of society and the formation of common values and goals. The research is based on the analysis of historical documents, contemporary studies, and sociological surveys.

It is established that national identity in Ukraine is a complex and dynamic phenomenon, shaped by various factors. The formation of Ukrainian national identity has been influenced by various historical events, such as the struggle for independence, tragic periods, and cultural and linguistic peculiarities. Significant events like the Revolution of Dignity and subsequent Russian aggression have played a crucial role in shaping Ukrainian identity by uniting citizens in defense of their country.

The authors conclude that Ukrainian national identity is a dynamic phenomenon that emerges from the interaction of various factors and continues to evolve in contemporary conditions, contributing to the establishment of uniqueness and pride in the nation. It is also evident in the desire to preserve and develop linguistic and cultural heritage. Putin's aggression, aimed at resolving the national-historical Ukrainian question once and for all, has instead facilitated the final evolution of an unrecognized Ukrainian political identity into a unique Ukrainian political identity and nation. Putin sought to destroy the Ukrainians, but instead significantly strengthened their identity and solidified the state. This leads to the diminishing influence of Russia and the true birth of the Ukrainian nation on its path to Europe.

Keywords: identity, russian-ukrainian war, national identity, nation, self-identification, security.

Постановка проблеми. Російсько-українська війна, що розпочалася у 2014 р., не лише змінила геополітичний пейзаж Європи, але й значно вплинула на формування національної ідентичності українського народу. Ця війна викликала велике обурення і патріотизм серед українців та численні дискусії щодо історії, культури, мови й політики.

Сьогодні питання збереження національно-культурної ідентичності стає одним з найбільш важливих для Української держави. Вивчення змін у національній ідентичності допомагає зрозуміти, які культурні та соціальні процеси відбуваються в суспільстві, і як ці процеси впливають на сприйняття та поведінку людей. Національна ідентичність допомагає об'єднати людей навколо спільних цінностей, історії та культури. Це консолідує суспільство, підсилюючи його опір зовнішнім загрозам і викликам. В умовах агресії це дозволяє створити єдиний фронт для протистояння ворогу. Сильна національна ідентичність посилює мотивацію громадян боронити свою державу, свої оселі та спосіб життя. Вона підвищує моральний дух як військових, так і цивільних, що є надзвичайно важливим у періоди війни. Відтак національна ідентичність є фундаментальним елементом в умовах військової агресії, який сприяє

збереженню єдності, підвищенню стійкості та захисту незалежності і суверенітету держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність, форми та рівні національної ідентичності, активно розглядалися в дослідженнях Е. Дюркгейма, Е. Сміта, Е. Еріксона, Г. Кона, А. Забіяко, М. Міда, Т. Лукмана, Р. Белли та ін. У вітчизняній науковій літературі різноманітні параметри та прояви національної ідентичності, впливу війни на ідентичність знайшли відображення у дослідженнях Нагорної Л., Головахи Є., Резніка О., Рудакевича О., Ручки А., Судина Д., Дембіцького С., Розумного М., Степико М. та ін. Проте питання національної ідентичності і сьогодні лишається надзвичайно актуальним у контексті розуміння соціокультурних та політичних трансформацій в країні та потребують подальших досліджень.

Мета статті – дослідити та проаналізувати вплив російсько-української війни як чинника, що призвів до значних змін у суспільних настроях та зміцнив національну свідомість українців.

Виклад основного матеріалу. Термін «ідентичність» є міждисциплінарним і може використовуватися в різних контекстах, таких як «подібність», «тотожність», «рівнозначність», «самототожність», «інтегрованість». У соціогуманітарних науках це поняття використовується для опису взаємозв'язку індивіда з певною соціальною групою, спільнотою, статусом (наприклад, національна ідентичність, релігійна ідентичність, культурна ідентичність тощо).

Національна ідентичність – це комплекс переконань, цінностей, традицій, культурних та історичних зв'язків, які об'єднують членів певної нації відносно спільної самосвідомості та співчуття. Вона включає усвідомлення належності до певної етнічної або культурної групи, спільність мови, традицій, історії, символів та цінностей. Національна ідентичність визначається різними факторами, включаючи спільну мову, культуру, історію, релігію, географічні та політичні умови. Це поняття може бути важливим для самосвідомості та самовизначення людей, для відчуття належності до певної спільноти та для формування соціального та політичного об'єднання. Національна ідентичність може виявлятися у спільних святкуваннях, обрядах, звичаях, символах та інших виявах культури.

Від характеру, змісту національної ідентичності(-ей), що існують, значною мірою залежить майбутнє як самої держави, так і характеру розвитку відносин у країні між різними групами населення. Від того, чи населення певної країни ідентифікує себе, власні та групові інтереси з державою, а чи держава трактується як завада для реалізації культурних,

етнічних, релігійних, мовних, політичних, економічних інтересів, безпосередньо залежить територіальна цілісність країни, стан взаємовідносин між різними групами населення (етнічними, політичними, соціальними, релігійними тощо), ступінь консолідованості та визначеності суспільства щодо власного майбутнього розвитку в межах певного державного утворення, повага й довіра до державних органів, символів тощо [1, с. 28].

М. Степико у монографії «Українська ідентичність: феномен і засади формування», зазначає, що варто розрізняти етнічну та національну ідентичності, оскільки вони мають різні ступені стабільності. Етнічна ідентичність індивідів задається їх походженням, належністю до певної спільноти і є даністю, яку вони не завжди можуть змінити. Вибір національної ідентичності обумовлений політичними, економічними, соціальними й історичними чинниками, що робить її ситуативною та рухомою. Етнічна ж ідентичність характеризується ознаками постійності, оскільки заснована на спільності культури та походження, які є постійними та незмінними. Навпаки, колективні ідентичності не є вродженими (іманентно притаманними індивіду) феноменами. Вони можуть формуватися, змінюватися та зникати під впливом різноманітних політичних, економічних і соціокультурних чинників. Вхідження держав до складу наднаціональних утворень супроводжується поступовою зміною структури та ієрархії колективних ідентичностей, корекцією ціннісних і світоглядних установок людей, зміною знакових і смислових систем, зрушеннями на осі координат «свій – чужий – співвітчизник – брат» тощо [2, с.178].

Становлення української ідентичності не було простим та однорідним, зазнавало багато впливів, піднесень та падінь, зазнає їх і сьогодні.

Україна завжди визначалася своєю багатозаровою історією, в якій співіснували впливи різних культур та імперій. Відстоюючи свою незалежність протягом великої частини своєї історії, український народ зміцнював свою ідентичність через збереження мови, традицій, обрядів, що протягом багатьох віків займали особливе місце в культурно-духовному житті українців. Саме в них найкраще відображалися історична спадщина, моральні принципи та культурні досягнення українського народу, його боротьба проти національного гніту, а також духовне прагнення до волі та незалежності.

Вирішальною складовою української ідентичності є російський чинник. Саме він постійно, прямо чи опосередковано, більш-менш інтенсивно, впливав на історичні події, аж до сьогодні. Адже російська держава перестає бути імперією без України. Це підкреслює

глибоку історичну одержимість та зосередженість росії на Україні. Росіяни не ідентифікують українців як окремих народ, окрему націю – за цією старою концепцією сьогоденні росіяни трактують українців та їхню ідентичність як частину російської нації. Україна може бути лише фольклорною субкультурою, а їхня мова – мовою малоосвічених селян, які колись були природними основними класовими ворогами совєтів. Для звичного великоросійського складу розуму українці мали би бути щасливими, ставши росіянами, зацікавленими у включенні української землі й душі в загальноросійський корпус [3, с. 167].

Велику роль у руйнуванні національної ідентичності відіграв радянський період української історії. Російська пропаганда та політика загального зближення народів у рамках СРСР намагалися знищити українську ідентичність, забороняючи українську мову та культурні вираження. Сповідування комуністичною ідеологією атеїзму підірвало соціально-психологічну стійкість українського народу, порушувало традиційні засади національної культури, послаблювало національну ідентичність та колорит. Це була ще одна цеглинка закладена у твердиню денационалізації, русифікації, національного нівелювання українців [4, с. 273].

Антирелігійна та антиукраїнська політика партійно-радянських органів, яка включала масове закриття релігійних громад, знищення культових споруд і переслідування духовенства, зумовила активну реакцію українського народу. Представники титульної нації України, неприйнятні до комуністичної ідеології та адміністративної системи, висловлювали свою незгоду через петиції і скарги до вищих державних органів та залишалися вірними своїм національним звичаям, традиціям та християнським цінностям. Протистояння між радянською та українською національними ідентичностями в 60-х – 70-х роках ХХ ст. відзначалося нескореністю, силою і могутністю українського народу, його прагненням до волі та незалежності, що поклало міцний фундамент для майбутньої боротьби за демократизацію суспільства [4, с. 274].

Із часу проголошення незалежності України питання національної ідентичності стало вагомим чинником соціальних, політичних та культурних процесів. Розпочався процес відновлення української національної ідентичності. У цей же час Москва і надалі в різних офіційних документах наголошувала на своєму «особливому» праві в межах СНД і підкреслювала той факт, що російські етнічні меншини повинні бути інструментом реалізації довгострокових інтересів росії в регіоні. За режиму путіна культурна ідентичність та проблеми меншин стали інструментом для залякування народів колишніх радянських республік, а захист інтересів співвітчизників за кордоном був оголоше-

ний пріоритетом зовнішньої політики кремля. Західний світ, у свою чергу, єдиним орієнтиром східноєвропейського вектору розглядав саме росію й Україна для нього була небажаною лінією фронту. Така позиція Заходу дозволила росії здійснити безкарну військову агресію щодо Грузії. Не отримавши суттєвої відповіді від Заходу, кремль перетворив війну на просте продовження своєї політики «іншими» методами, яку активно застосовував й надалі.

21 листопада 2013 р. в Україні розпочалася Революція Гідності, яку російська влада назвала неонацистським переворотом, інспірованим США, та, яка призвела до втечі проросійсько налаштованого президента В. Януковича та окупації Криму та Донбасу.

Однією з ключових умов формування національної ідентичності є позитивне ставлення громадян до своєї нації, країни та держави. Важливим елементом ідентифікаційних практик для України є регіональна складова. Протягом років незалежності в країні спостерігалися значні розбіжності між регіонами, мовними групами та поколіннями у сприйнятті історичного минулого, національних інтересів і майбутнього розвитку країни. Ідентичність українців довгий час була невизначеною і різнорідною. Навіть після проголошення незалежності в суспільстві продовжував існувати глибоко вкорінений комплекс меншовартості. Цьому сприяла тривала інтеграція місцевих еліт до чужих державних структур. Успішна соціальна мобільність українців часто асоціювалася з прийняттям норм, правил та культури інших держав, тоді як наполегливе відстоювання власної українськості здебільшого не схвалювалося і навіть могло бути небезпечним. Сильні стереотипи значної частини українського суспільства про спорідненість з росіянами та росією заважали виокремленню і формуванню чіткої української колективної ідентичності. І лише різка зміна у сприйнятті «Інших» та, власне, повсякденної практики внаслідок агресії росії у 2014 р. і здійснили колосальний вплив на масову свідомість, після чого спрямованість на інтеграцію з Європою ставала все більш виразнішою [5].

Проте за роки незалежності можна було спостерігати різні тенденції щодо питання національної ідентичності. Наприклад, у 1992-2005 роках частка тих, хто вважав себе передусім громадянами України, не перевищувала 50%. Так, за даними щорічного моніторингу Інституту соціології НАН України, у 1992 р. лише 45,6 % респондентів у відповідь на запитання «Ким Ви себе передусім вважаєте?» обрали відповідь «громадянин України», у 2005 р. – 54,6 %, 2010 р. – 51,2 % [6]. У 1992 р. 12,7 % опитаних вважали себе громадянами колишнього Радянського Союзу, у 2010 р. – лише 6,9 %, а 77 % українців пишалися тим, що є

громадянами України (результати опитування, проведеного 15-16 березня 2010 р. Інститутом Горшеніна). При цьому, експерти зазначали, що беручи до уваги регіональну неоднорідність країни, значні відмінності в геополітичних та ціннісних орієнтаціях населення, а також відсутність вагомих соціально-економічних результатів розвитку країни для більшості громадян, цю тенденцію можна вважати досить позитивним результатом [6]. Соціологічні дослідження, що проводились до 20-річчя незалежності України, продемонстрували той факт, що зменшилась кількість респондентів, що підтримували незалежність держави. Так, якщо 1 грудня 1991 р. за результатами Всеукраїнського референдуму щодо незалежності України 90,32% учасників референдуму підтвердили прагнення жити в незалежній державі, то у 2011 р. ситуація змінилась: більшість респондентів за даними різних опитувань готові були проголосувати за незалежність країни, але порівняно з 1991 р. їх кількість зменшилась: 52 % за даними опитування Київського міжнародного інституту соціології, 62,8 % за даними опитування Центру Разумкова, 47 % за даними Інституту соціології НАН України [6].

Відкрита російська агресія проти України в 2014 р. спричинила хвилю патріотизму серед українців. Відсутність реакції міжнародного співтовариства на агресію та зазіхання росії на територіальну цілісність України викликали великий рівень обурення та єднання серед українців. Майдан, як символ національної свободи, та воєнний конфлікт на Сході країни стали каталізаторами зміцнення національної ідентичності.

Революція Гідності призвела до кардинальних змін у суспільному розвитку країни, а особливо – в українській суспільній та індивідуальній свідомості. Після Революції Гідності та початку агресії росії ідентифікація себе як громадянина України зросла до 64,4% [7]. Одним з феноменів Майдану стала трансформація ідентичності українського суспільства, тобто зміна уявлення про себе як на внутрішньому рівні (уявлення про себе всередині суспільства), так і на зовнішньому (уявлення про Україну у світі). Під час Революції Гідності українці позбулися проросійських ілюзій. Як зазначав, Є. Головаха: «Євромайдан зняв сильні проросійські ілюзії, ідею братерства, що ми можемо йти одним шляхом. Тоді ми позбулися амбівалентності, а набули справжньої національно-громадянської інтегрованості на початку повномасштабної війни. Саме повномасштабна війна стала моментом остаточного народження української нації» [8].

Після повномасштабного вторгнення росії 24 лютого 2022 р. відбувається прискорене формування консолідованої колективної ідентичності українців, зумовлене тотальним запереченням росіянами існува-

ння України та її мешканців як окремої нації. Соціологічні опитування фіксують парадоксальне моральне піднесення та громадянську зрілість українців. Ці суттєві зрушення доповнюються відчутним зниженням регіональних відмінностей стосовно ставлення до історичних та геополітичних орієнтацій. [5].

Внаслідок повномасштабної війни з росією масова свідомість українців зазнала глибинних трансформацій. Російська агресія стала потужним каталізатором для підйому солідарності українців та формування єдиної національної ідентичності. Частка українців та українок, які ідентифікують себе передусім як громадяни України, становить 85% чи 72%, залежно від методології та конкретного терміну проведення опитування [9]. Згідно зі спільним опитуванням фонду «Демократичні ініціативи» та соціологічної служби Центру Разумкова, у серпні 2022 р. понад 90 % українців пишалися своїм громадянством [10]. Це найвищий показник за весь час соціологічного моніторингу, який проводили за роки незалежності України.

На думку Є. Головахи «національна ідентичність має три складові – це ставлення до минулого, сучасного і майбутнього нації, приналежність до якої ти відчуваєш. Якщо в тебе немає уявлення про її минуле – твоя ідентичність неповноцінна. Якщо ти не сприймаєш сучасне її життя як своє, не як чуже і таке, яке на тебе тисне, – і поготів. Є люди, які хочуть змінити свою ідентичність, бо не витримують ситуацію, коли країна переживає скрутні часи – і вони, до речі, є не тільки у нас. Певною мірою це можна вважати способом уникнення відповідальності за те, що відбувається – мовляв, я все ще громадянин СРСР і мене це не стосується. Або я – мешканець свого регіону, моя хата скраю [11].

З початком повномасштабної війни українці стали відповідальніше ставитися до своєї державності та громадянства, вважаючи символи та атрибути державності, а також незалежність, цінностями, які викликають гордість [12].

Важливим маркером національної ідентичності та державності є також мова. Саме відсутність ефективного мовного законодавства дало привід росії почати окупацію українських територій у 2014 р. під гаслом «необхідно захистити права російськомовного населення і власне росіян, що проживають на території України». Тобто, збереження домінуючих позицій російської мови на значній частині українських територій дало можливість окупантам використовувати її як інструмент неоімперських планів зі знищення нашої держави. Це вказувало на те, що для державного захисту і підтримки української мови був необхідний ефективний законодавчий акт, який би став основою для збереження цілісності держави.

Вагомою подією щодо захисту української мови як державної було прийняття у 2015 р. Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України». Він вимагав від радіо- і телекомпанії надавати 75 % продукту українською мовою на загально-національних та регіональних і 60 % на місцевих каналах. 2016 р. прийнято два Закони: «Про наукову і науково-технічну діяльність», згідно з яким мовою у сфері наукової та науково-технічної діяльності є державна мова, і «Про державну службу», що зобов'язав осіб державних органів та органів місцевого самоврядування під час виконання посадових обов'язків і ведення діловодства користуватися винятково державною мовою. У 2017 р. прийнято Закон «Про освіту», відповідно до якого мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова. У 2019 р. був ухвалений Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Відповідно до цього закону, українська мова є єдиною державною (офіційною) мовою в Україні. Такий статус передбачав її обов'язкове використання на всій території країни при виконанні повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування, а також у публічних сферах суспільного життя, таких як освіта, медицина, армія, транспорт, ЗМІ, культура тощо. Українська мова виконує функції міжетнічного спілкування. При цьому корінні народи та національні меншини мають право на дошкільну та початкову освіту рідною мовою поряд з державною. Для забезпечення стандартів української мови (зокрема правопис) було створено Національну комісію зі стандартів державної мови. Також з метою сприяння функціонуванню української мови як державної у сферах суспільного життя, визначених цим Законом, на всій території України діє Уповноважений із захисту державної мови. Дана інституція впроваджує контроль за використанням державної мови, що спрямований на захист прав громадян отримувати інформацію та послуги державною мовою в публічних сферах суспільного життя, а також передбачає відповідальність за недотримання вимог закону (фіксує правопорушення і притягує до відповідальності порушників через систему штрафів). Крім того, закон передбачав створення мережі державних курсів з вивчення української мови відповідно до Програми сприяння опануванню державної мови та запровадження системи рівнів володіння українською мовою.

У 2019 р. Кабінет Міністрів України схвалив «Стратегію популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава», мета якої – підвищити популярність та конкурентоспроможність української мови в Україні та світі.

Закон про державну мову відіграв важливу роль у мовному відродженні національної ідентичності, а повномасштабна війна з росією

пришвидшила усвідомлення багатьма українцями значення і ролі української мови. З 1 січня 2024 р. підвищилися квоти на використання української мови для теле- і радіомовлення, і тепер мовлення державною має заповнювати не менш ніж 90% (раніше 75 %) ефіру, а для місцевих ЗМІ частка української збільшилась з 60% до 80%.

Таким чином, за останнє десятиліття позиції української мови та культури суттєво зміцнилися та розширилися. Для зміцнення національної ідентичності прийнято закони, що сприяють захисту та розвитку української мови. Крім того, війна стимулювала культурний ренесанс, збагачуючи українську літературу, музику та мистецтво. Соціологічне опитування дослідницької агенції Info Sapiens 2023 р. підтвердило результати загальнонаціонального опитування щодо мовного питання в Україні соціологічної групи «Рейтинг», проведеного у березні 2022 р., та опитування «Мова та ідентичність в Україні на кінець 2022-го» (КМІС) щодо зміцнення позицій української мови. Зокрема, за його результатами, упродовж року війни частка україномовних збільшилася на 16 % – з 46 % у лютому 2022 р. до 62 % у січні 2023 р. І навпаки – за цей період частка російськомовних українців зменшилася з 26 % до 13 % [13].

У цілому соціологічні дослідження показують, що війна позбавила переважну більшість громадян ілюзій щодо цінностей радянської епохи та можливості нормального співіснування з авторитарною і агресивною росією, яка не лише зберегла імперські комплекси, а й загострила їх до рівня соціально-психологічної патології. Війна стала ключовим чинником у формуванні української політичної нації з інклюзивною громадянською ідентичністю. Віра в перемогу, підтримка незалежності України, бажання будувати своє майбутнє в ній, почуття гордості за українське громадянство, яке стало основою власної ідентичності, сприяють національній консолідації, солідарності та активній громадянській взаємодії.

Висновки. Російсько-українська війна стала випробуванням для українського суспільства, але водночас вона зміцнила національну ідентичність та спричинила новий етап у формуванні української державності. Цей конфлікт нагадав українцям про їхню історію, культуру та цінності, що сприяло поглибленню відчуття національної самосвідомості та об'єднанню суспільства. Хоча війна принесла багато страждань та втрат, вона також дала українцям можливість переосмислити своє місце в світі та спрямувати свої зусилля на будівництво майбутнього на основі власної національної ідентичності. В сучасних умовах протистояння російській агресії ми спостерігаємо процес формування єдиної української нації та української ідентичності з політичної точки зору. Це прояв-

ляється у посиленні свідомості українців щодо своєї приналежності до політично організованої спільноти, до держави Україна, та до системи опору ворогу – тобто до українського народу, нації та держави, як всередині країни, так і за її межами. Це усвідомлення дозволяє українцям визначити своє місце у соціокультурному просторі та сформувати національну ідентичність, що є ключовим для подальшого розвитку державності. Таким чином, російсько-українська війна стала не лише випробуванням для України, але й каталізатором її національного відродження та зміцнення.

Література:

1. Горінов П., Драпушко Р.. Становлення національної ідентичності як основа національної безпеки Української держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 26-30.
2. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія. Київ: НІСД, 2011. 336 с.
3. Куко С. Російський чинник української ідентичності. *Політична культура та ідеологія*. 2023. № 2 (6). С. 162-177.
4. Кіндрачук Н. Протистояння радянської та української національної ідентичності в період створення і впровадження нової радянської обрядовості (60–70-ті рр. ХХ ст.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2015. Вип. 44 (1). С. 273-276.
5. Резнік О. Колективна ідентичність за умов війни: від комплексу меншовартості до нації переможців. URL: <https://dif.org.ua/article/kolektivna-identichnist-za-umov-viyuni-vid-kompleksu-menshovartosti-do-natsii-peremozhstiv>
6. Фесенко В. Суспільство і незалежність. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2011/09/7/6566102/>
7. Особливості просторово-територіальної ідентифікації населення України. URL: <https://dif.org.ua/article/osoblivosti-prostorovo-teritorialnoi-identifikatsii-naselennya-ukraini>
8. «Повномасштабна війна – це момент остаточного народження української політичної нації» – соціолог Євген Головаха у подкасті «(На)пам'ять». URL: <https://uin.gov.ua/pres-centr/novyny/povnomasshtabna-viyana-ce-moment-ostatocznego-narodzhennya-ukrayinskoji-politychnoyi-naciji-sociolog-yevgen-golovaha-u-podkasti-napamyat> 07.11.2-23
9. Судин Д. Як війна вплинула на нашу ідентичність, пам'ять та цінності. URL: <https://tyzhden.ua/Society/255577>
10. Понад 90% українців пишаються своїм громадянством – опитування до Дня Незалежності. URL: <https://pon.org.ua/novyny/9710-ponad-90-ukrainciv-pyshautsia-svoim-gromadianstvom-nove-opytuvannia-do-dnia-nezalezhnosti.html>
11. Головаха Є. Національна ідентичність це ключове питання для суспільства. URL: http://www.golos.com.ua/article/350002?fbclid=IwAR0uZd70PVg1uAWaaV0XqtID_zumx9mS4SOrlpcWdZ2TO11Deq1r0jYF2k4
12. Соціологічне дослідження до Дня Незалежності «Уявлення про патріотизм та майбутнє України». URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rating_independence_august_2023.pdf
13. Зміни в українському суспільстві за рік повномасштабної війни. Info Sapiens. 23 лют. 2023. URL: <https://www.sapiens.com.ua/ua/socpol-research-single-page?id=259>

References:

1. Horinov, P., & Drapushko, R. (2022). Stanovlennia natsionalnoi identychnosti yak osnova natsionalnoi bezpeky Ukrainskoi derzhavy [Formation of national identity as the basis for national security of the Ukrainian state]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 10, 26-30 [in Ukrainian].
2. Stepyko, M. T. (2011). *Ukrainska identychnist: fenomen i zasady formuvannia: monohrafiia* [The Phenomenon and Foundations of Formation]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
3. Kuko, S. (2023). Rosiiskyi chynnyk ukrainskoi identychnosti [Russian factor in Ukrainian identity]. *Politychna kultura ta ideolohiia*, 2 (6), 162-177 [in Ukrainian].
4. Kindrachuk, N. (2015). Protystoiannia radianskoi ta ukrainskoi natsionalnoi identychnosti v period stvorennia i vprovadzhennia novoi radianskoi obriadovosti (60–70-ti rr. XX st.) [Confrontation between soviet and ukrainian national identities during the creation and implementation of new soviet rituals (1960s–1970s)]. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, 44 (1), 273-276 [in Ukrainian].
5. Reznik, O. (n.d.). Kolektyvna identychnist za umov viiny: vid kompleksu menshovartosti do natsii peremozhtsiv [Collective identity in times of war: from inferiority complex to a nation of victors]. Retrieved from <https://dif.org.ua/article/kolektivna-identychnist-za-umov-viiny-vid-kompleksu-menshovartosti-do-natsii-peremozhtsiv> [in Ukrainian].
6. Fesenko, V. (2011, September 7). Suspilstvo i nezalezhnist [Society and independence]. *Ukrainska pravda*. Retrieved from <https://www.ppravda.com.ua/articles/2011/09/7/6566102/>
7. Osoblyvosti prostorovo-terytorial'noi identyfikatsii naseleння Ukrainy [Peculiarities of spatial and territorial identification of the population of Ukraine]. Retrieved from <https://dif.org.ua/article/osoblyvosti-prostorovo-terytorialnoi-identyfikatsii-naselennya-ukrainy> [in Ukrainian].
8. Holovakha, Ye. (2023, November 7). «Povnomashtabna viina – tse moment ostatochnoho narodzhennia ukrainskoi politychnoi natsii» – sotsioloh Yevhen Holovakha u podkasti «(Na)pam'iat» [A full-scale war is the moment of the final birth of the Ukrainian political nation" - sociologist Yevhen Holovakha in the "(In) memory" podcast]. *Ukrainskyi instytut natsionalnoi pamiaty*. Retrieved from <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/povno-mashtabna-viina-ce-moment-ostatochnogo-narodzhennya-ukrayinskoyi-politychnoyi-nacyi-sociolog-yevgen-golovaha-u-podkasti-napamyat> [in Ukrainian].
9. Sudyn, D. (n.d.). Yak viina vplynula na nashu identychnist, pamiat ta tsinnosti [How the war affected our identity, memory and values]. *Tyzhden.ua*. Retrieved from <https://tyzhden.ua/Society/255577> [in Ukrainian].
10. Ponad 90% ukraintsev pyshaiutsia svoim hromadianstvom – opytuvannia do Dnia Nezalezhnosti [More than 90% of Ukrainians are proud of their citizenship - survey for Independence Day]. Retrieved from <https://pon.org.ua/novyny/9710-ponad-90-ukraintsev-pyshaiutsia-svoim-hromadianstvom-nove-opytuvannia-do-dnia-nezalezhnosti.html> [in Ukrainian].
11. Holovakha, Ye. Natsionalna identychnist tse kliuchove pytannia dlia suspilstva [National identity is a key issue for society]. *Holos Ukrainy*. Retrieved from http://www.golos.com.ua/article/350002?fbclid=IwAR0uZd70PVg1uAWaaV0XqtID_zumx9mS4SOrlpcWdZ2TOI1Deq1r0jYF2k4 [in Ukrainian].
12. Sotsiolohichne doslidzhennia do Dnia Nezalezhnosti «Uivlennia pro patriotyzm ta maibutnie Ukrainy» [Sociological research for Independence Day "Perceptions of patriotism and the future of Ukraine"]. Retrieved from https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rating_independence_august_2023.pdf [in Ukrainian].
13. Info Sapiens. (2023, February 23). Zminy v ukrainskomu suspilstvi za rik povnomashtabnoi viiny [Changes in Ukrainian society during the year of full-scale war]. Retrieved from <https://www.sapiens.com.ua/ua/socpol-research-single-page?id=259> [in Ukrainian].